

SPECIJALNO IZDANJE

ISSN 1805136 | NIKŠIĆ | JUN 2024.

ELEKTROPRIVREDA

#435 LIST ELEKTROPRIVREDE
CRNE GORE AD NIKŠIĆ

епцг

+net 2024

NAJBOLJI SIMPOZIJUM DO SADA

SADRŽAJ

LIST ELEKTROPRIVREDE CRNE GORE AD NIKŠIĆ

**Energetska tranzicija zavisi
od pomoći i podrške iz Evrope**

**Investicioni ambijent u Crnoj Gori
u sektoru energetike
može biti unaprijeđen**

**Elektroprivrede ne mogu same
sprovoditi energetsku tranziciju**

**EPCG bi trebalo da bude
u srcu energetske tranzicije**

**Vrijeme je da zemlje zapadnog
Balkana zaključuju PPA ugovore**

3 Integracija tržišta najjeftiniji i najefikasniji put do energetske tranzicije	16
6 Energetska tranzicija povećala interesovanje za energetiku	18
9 Najbolji simpozijum do sada	20
12 Stručne prezentacije	22
14	

IMPRESUM

Predsjednik Odbora direktora
MILUTIN ĐUKANOVIĆ

Izvršni direktor
IVAN BULATOVIĆ

Šefica Službe za odnose
sa javnošću i marketing
MILICA ABRAMOVIĆ
milica.abramovic@epcg.com

Glavni i odgovorni urednik
MIODRAG VUKOVIĆ
miodrag.vukovic@epcg.com

Rukovodilac Sektora za
korporativne komunikacije
TOMAŠ DAMJANOVIĆ
tomas.damjanovic@epcg.com

Novinari
TATJANA KNEŽEVIĆ PERIŠIĆ
tatjana.perisic@epcg.com

MARIJA VUKOTIĆ
marija.vukotic@epcg.com

Autor fotografija
ZORAN ĐURIĆ
zoran.djuric@epcg.com

Dizajn i priprema za štampu
BLAŽO VELJOVIĆ
veljovic.pg@gmail.com

PR podrška
PR CENTAR Podgorica

Energetska tranzicija zavisi od pomoći i podrške iz Evrope

U budvanskom hotelu „Avala“, treću godinu za redom, održana energetska konferencija u organizaciji Elektroprivrede Crne Gore i Saveza energetičara. Dvodnevni skup, 31. maja i 01. juna, okupio više od 250 eminentnih imena iz eneretskog sektora regiona, predstavnike energetskih i trgovačkih firmi, energetskih berzi i diplomatskog kora. Skup je otvorio predsjednik Odbora direktora EPCG Milutin Đukanović, a značajan doprinos njegovom radu dao je i ministar energetiske i rудarstva u Vladi Crne Gore prof. dr Saša Mujović

Crna Gora ima nesumnjivo veliki potencijal i ogromnu priliku da ga iskoristi i bude uspješna priča sa zapadnog Balkana, ali energetske tranzicije ne može biti bez značajnije finansijske pomoći i podrške iz Evrope, zbog čega su neophodna bespovratna i planski opredijeljena sredstva, poruka je sa svečanog otvaranja Simpozijuma EPCG NET 2024, čiji je organizator Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić u saradnji sa Savezom energetičara.

Predsjednik Odbora direktora EPCG Milutin Đukanović uvjeren je da je Simpozijum prilika da se razmijene ideje, da bi se shvatilo koliko se koristi može imati od Sunca, vjetra, kiše.

„Bog nam je dao neiscrpan resurs. Kompletna energetska tranzicija će se kretati u smjeru da se što bolje iskoristi energija Sunca. U energetici treba da nam svaka vremenska prilika odgovara. Tu smo da pomognemo jedni drugima“, poručio je Đukanović.

Ministar energetike i rудarstva Crne Gore prof. dr Saša Mujović poručio je da Crna Gora ima nesumnjivo veliki potencijal i ogromnu priliku da ga valorizuje i bude uspješna priča sa zapadnog Balkana, ali put od sirovog potencijala do finalnog proizvoda je često trnovit, dug i zahtjeva beskrajnu fokusiranost.

„Crna Gora nije znala da iskoristi svoj potencijal. Odlučila je da bije neke tuđe bitke ili neke manje važne bitke. Odlučila je da zanemaruje svoje egzistencijalne probleme, da propušta razvojne šanse. Time je Crna Gora zaboravila na jednu vrlo važnu činjenicu, a to je da neuspješan i siromašan nije nikome dobar i poželjan drug. Nadam se da je ta lekcija naučena zauvijek“

“Mujović: „Crna Gora nije znala da iskoristi svoj potencijal. Odlučila je da bije neke tuđe bitke ili neke manje važne bitke. Odlučila je da zanemaruje svoje egzistencijalne probleme, da propušta razvojne šanse. Time je Crna Gora zaboravila na jednu vrlo važnu činjenicu, a to je da neuspješan i siromašan nije nikome dobar i poželjan drug. Nadam se da je ta lekcija naučena zauvijek“

Uvjeren je da energetske tranzicije nema i ne može biti bez značajnije finansijske pomoći i podrške iz Evrope.

„Tražimo i želimo kontinuiranu i snažnu podršku Evropske unije, Energetske zajednice. I ne tražim samo podštu za Crnu Goru, nego za sve zemlje zapadnog Balkana. Želim za zapadni Balkan isti tretman koji imaju zemlje srednje

Evrope. Želim da nama budu dostupni isti razvojni fondovi, kao zemljama zapadne i srednje Evrope. Tek tada možemo govoriti o našoj zajedničkoj intenciji da obezbijedimo dovoljno čiste energije za sve Evropljane“, poruka je Mujovića.

Poručio je da će bespovratna i planski opredijeljena sredstva riješiti pro-

blem.

Direktor Energetske zajednice Artur Lorkowski istakao je da je regionalna saradnja snažan alat i region mora da se integriše i da se priključi energetskom tržištu Evropske unije prije 2026. godine, a način da se to postigne je putem energetskih paketa, koji su usvojeni u decembru 2022.

„Treba da postoji jedan kohezivni okvir kako bi se postigli energetski ciljevi Evropske unije. Svaka država mora pažljivo pristupiti harmonizaciji svojih zakona. Crna Gora je postigla napredak koji je za svaku pohvalu.“

Postupak integracije je veoma dugačak, koji zahtjeva intenzivnu prekograničnu saradnju sa zemljama zapadne Evrope, istovremeno vodeći računa o interesima svake strane, kako bi se osnažio energetski sektor“, kazao je

Lorkowski.

Izvršni rukovodilac Direkcije za ravnateljstvo i investicije u EPCG Ivan Mrvaljević objasnio je da je cilj Simpozijuma da se promovišu novi energetski trendovi, da se razgovara o aktualnim temama u energetici u regionu, „kao i onome u čemu smo slični, u čemu sarađujemo, u čemu tek treba da sarađujemo i šta je to što nas potencijalno očekuje“.

Predsjednik Saveza energetičara prof. dr Nikola Rajaković istakao je da je struka objektivna, da gleda inovativnost, kreativnost, ali smatra da energetika nije samo struka i da se ukupna dekarbonizacija energetskog sektora u regionu ne može završiti bez finansijske podrške sa strane.

Tokom dvodnevnog rada, na Konferenciji je održano pet panela i tri stručne prezentacije.

Investicioni ambijent u Crnoj Gori u sektoru energetike može biti unaprijeđen

Investicioni ambijent u Crnoj Gori, u sektoru energetike, može biti unaprijeđen, a priča o energetskoj tranziciji bez sredstava i fondova je propala, zbog čega bi zemlje regiona trebalo da budu složne i zajednički nastupaju ka Energetskoj zajednici u dobijanju sredstava, zaključak je prvog panela "Značaj i uloga EU u kreiranju investicionog ambijenta u regionu"

Ambasadorka EU u Crnoj Gori Oana Cristina Popa podsjetila je da je cilj Plana rasta za zapadni Balkan da se region integrise u jedinstveno tržište EU, paralelno sa proce-

som pridruživanja EU.

"Proces pridruživanja je veoma bitan što se tiče biznisa i ekonomije zato što je to pitanje koje utiče na sve, a energetika je pitanje koje se dotiče svega."

Zbog toga izgradnja zajedničkog regionalnog tržišta je u kontekstu pridruživanja EU", rekla je Popa.

Prema njenim riječima, da bi investiciona klima bila atraktivna, transpa-

retna i otvorena, vladavina prava je od ključne važnosti.

"Crna Gora je u najboljoj poziciji da posluži kao primjer, jer je to prva država kandidat koja traži pozitivan izještaj po pitanju vladavine prava, u skladu sa novom metodologijom pridruživanja. To omogućava cijelom društvu i okruženju da budu atraktivniji za investicije u sektor energetike", navela je Popa.

Kazala je da je glavni izazov što se tiče energetike u regionu tranzicija sa fosilnih goriva na čistu energiju.

"Ono što je veoma bitno je da imamo institucionalnu stabilnost i inkluzivni politički pristup", poručila je Popa.

Ministar energetike i rудarstva Saša Mujović ocijenio je da je investicioni ambijent u Crnoj Gori korektan, "ali da-leko od toga da bude najbolji".

"Kasnimo sa donošenjem nekoliko ključnih dokumenata. Prvi među njima je Nacionalni energetski klimatski plan, od kojeg sve polazi i do 2030. godine sve naše aktivnosti, ulaganja, prizivanja stranih i domaćih partnera zavise od toga što je predviđeno tim planom", rekao je Mujović.

Ukazao je da se kasni sa donošenjem

Popa: „Crna Gora je u najboljoj poziciji da posluži kao primjer, jer je to prva država kandidat koja traži pozitivan izještaj po pitanju vladavine prava, u skladu sa novom metodologijom pridruživanja. To omogućava cijelom društvu i okruženju da budu atraktivniji za investicije u sektor energetike“

Zakona korišćenju energije iz obnovljivih izvora energije, Zakona o energetici i Zakona o prekograničnoj razmjeni energije, navodeći da je to osnovni preduvod za konekciju tržišta električne energije Crne Gore sa međunarodnim tržištem.

„Bez te konekcije, kao i političke stabilnosti nemamo šta da pričamo o investicionom ambijentu“, poručio je Mujović.

Istakao je da u Crnoj Gori postoji i nedostatak prenosnih i distributivnih kapaciteta i poručio da je priča o energetskoj tranziciji bez sredstava i fondova "propala priča".

„Nacionalne elektroprivrede nijesu te koje same mogu sprovesti energetsku tranziciju, jer nemaju dovoljno sredstava“, naveo je Mujović.

Ocijenio je da države regiona treba da budu složne i zajednički nastupaju ka energetskoj zajednici. Pomoćnica ministarke energetike i rudarstva Srbije Jovana Joksimović kazala je da država treba da uspostavi institucionalni

okvir, da da strateške pravce, zajedno sa društvom, stručnom zajednicom, privatnim sektorom.

„Samo tako možemo da imamo uspješnu zelenu tranziciju“, rekla je Joksimović.

Kazala je da je u Srbiji usvojen trogodišnji plan aukcija, polazne osnove koje definisu srednjoročni plan kad su u pitanju energetske infrastrukturni projekti.

„Imamo različite polazne tačke i, u tom smislu, treba imati pristup koji je kontekstualan. Jedno su targeti, jedno su politike i mislim da svi treba da se unapređujemo i prilagođavamo zahtjevima tržišta. To treba da se uradi na održiv i inkluzivan način“, poručila je Joksimović.

Ministar energetike i rudarstva u Vladi Republike Srpske Petar Đokić kazao je da je u Srpskoj usvojeno kompletno zakonodavstvo koje je bilo neophodno da bi se moglo odgovoriti na izazove tranzicije.

„Zakoni su već odavno u primjeni. Jako smo se otvorili prema investici-

jama. Imamo jako mnogo investitora. Danas su interesovanja za investiranja u Republiku Srpsku, u sektor energetike, čak i znatno veća nego što su potencijali i mogućnosti da odgovorimo takve zahtjeve. Sada smo u fazi da idemo u operativnu realizaciju započetih projekata”, naveo je Đokić.

Prema njegovim riječima, trenutno je u dodjeljenim koncesijama i dodjeljenim ugovorima i u aktivnim projektima instalisano oko 1790 megavata, navodeći da to upućuje na to „da će Bosna i Hercegovina ostvariti investicije velike vrijednosti.

„Investicije u energetici podstiču opšti rast našeg BDP-a. Zajedno sa saobraćajem, u ovoj godini ćemo imati rast oko tri milijarde maraka. To je za naše prilike izuzetno visok procenat rasta”, istakao je Đokić.

Ukazao je i da Republika Srpska, u ovom trenutku, ima zastoj od strane evropskih finansijskih institucija, navodeći da trenutno nijedan projekat u tom entitetu ne finansira evropska finansijska institucija.

Predstavnica Energetske zajednice Jasmina Trhulj istakla je da su toj organizaciji potreben jasni planovi.

“Tu mi kao Energetska zajednica vidi-

mo izuzetno veliki značaj nacionalnih energetskih i klimatskih planova koje zemlje treba da donesu uskoro. Trenutno aktivno rade na tome. Takođe, očekujemo stabilan pravno-regulatorni okvir. Ono gdje investicije idu je tamo gdje postoje stabilni propisi i zakonodavni okvir, kao i uređeno stabilno tržište električne energije koje šalje cjenovne signale”, navela je Trhulj. Poručila je da Energetska zajednica nastoji da pomaže državama koliko je moguće da ispune svoje obaveze iz ugovora o toj zajednici.

„Cijeli ugovor o Energetskoj zajednici je nastao iz razloga da se privuku investicije u region”, kazala je Trhulj.

Šef kancelarije EBRD-a u Crnoj Gori Remon Zakarija podsjetio da za region postoji investicioni okvir za zapadni Balkan koji daje mogućnost da se podrže grantovi za razvoj infrastrukture.

„To ide u smjeru jačanja elektromreža, jer očigledno elektromreža su ključna prepreka koja oneomogućava novim kapacitetima da budu iskorišćeni u potpunosti u regionu. Morate da investirate u prenosne elektro mreže i da ubrzate te investicije. To je instrument EU koji može biti od pomoći upravo za to”, rekao je Zakarija. Podsjetio je da EBRD pruža

tehničku pomoć u pripremi investicija za investicione grantove.

“Takođe, nudimo finansiranje i dovodimo druge investitore, banke, investicione banke da pomognu finansiranje investicija”, kazao je Zakarija.

Direktor za međunarodni razvoj i kapitalne projekte TERNE Đakomo Donini rekao je da bez prenosa nema tranzicije, navodeći da su tu ključna ulaganja u prenos.

„Kad imate prekomjernu proizvodnju u jednom području treba moći prenijeti tu energiju u drugi dio. Prenos je kručilan. Unutar našeg nacionalnog plana razvoja mreže od deset godina, nove konekcije, veze sa drugim zemljama podstičemo preko Meditetarana da udvostručimo konekciju sa Crnom Gorom, Grčkom, Sjevernom Afrikom, Tunisom”, naveo je Donini.

Kazao je da interkonekcija između Italije i Crne Gore je bila značajna i pravi uspjeh.

„Sada 90 odsto kapaciteta ide sa Balkana na Italiju, a vrijednost te konekcije sve više raste. To pomaže da se podstakne ulaganje u obnovljive izvore energije. Italija može da preuzeme kompletну energiju i tako se podržava integracija tržišta”, rekao je Donini.

Elektroprivrede ne mogu same sprovoditi energetsku tranziciju

Rad na energetskoj tranziciji mora biti svakodnevni i u njemu ne mogu učestvovati samo elektroprivrede, već i vlade, uz podršku Evropske unije i Energetske zajednice, jer ukoliko izostane brza reakcija, posljedice po društvene zajednice biće velike, poruka JE sa drugog panela „Pravedna tranzicija i implementacija projekata iz OIE“

Predsjednik Odbora direktora EPCG Milutin Đukanović rekao je da se sva strategija svodi na to da se gradi što više vjetro i hidro solara, ali da je tako važno biti brz.

„Ova naša poslovna politika - provoditi tamo gdje trošiš je odlična i ona je generalni pobednik. Nama je Bog dao neiscrpan izvor električne energije, a to je sunčeva energija. Sada je stepen iskorišćenosti 20, 22 odsto, a možete misliti kada tehnologije budu napredovale i taj stepen bude 40 odsto. Svi ćemo biti

nezavisni, proizvodićemo, trošićemo, ali suština je kako iskoristiti taj međuperiod da se preživi, jer ako ne budemo brzi i vrijedni posljedice po društvene zajednice će biti katastrofalne“, smatra Đukanović.

Kazao je da EPCG uplaćuje znatna sredstva u Eko fond, od kojeg je tražila da učestvuje sa 20 odsto, da daje subvencije kupcima proizvođačima.

„Oni su to radili. Mi smo dobili kredit od 30 miliona eura, ročnost 10 godina, kamata 1,63 odsto fiksna, grejs peri-

od dvije godine. Kad potrošač instalira solarnu elektranu njemu su troškovi električne energije nula, ali kako da on otplati taj kredit- da mu bude rata za jedan cent manja nego što su mu do tada bili troškovi za električnu energiju i to je pobjedička kombinacija“, smatra Đukanović.

Druga poslovna filozofija koju pokušavaju da uspostave u EPCG, kako je rekao, je kompatibilnost hidropotencijala i solara.

„Veliki planovi su odlični, ali mi mora-

mo da preživimo i moramo da radimo odmah. Mora da se mijenja zakonska regulativa, nedostaje stručni kada", pomenuo je Đukanović.

Član uprave i izvršni direktor za razvoj javnog elektroenergetskog preduzeća Elektrana iz Sjeverne Makedonije (ESM) Viktor Andonov kazao je da je Elektroprivreda Sjeverne Makedonije prva pokrenula proces energetske tranzicije i prije 10 godina je izgrađen prvi vjetro park na Balkanu.

„Radi 10 godina besprekorno i to je najbolji projekat Elektroprivrede u zadnjih 30 godina, ali nažalost tu smo stali sa sljedećim projektima obnovljivih izvora energije. Mada smo prije šest, sedam godina izgradili prvu fotonaponsku elektranu, najveću u regionu. Suština je da je potrebna podrška Vlade, ali svi kažu da nema para. Pričamo da nema para, a za uvoz struje potrošili smo milijardu eura i to u jednoj godini. Novca ima, ali treba da znamo kako da ih nađemo“, primijetio je Andonov.

Rekao je da se za godinu, dvije potrošnja električne energije u državi smanjila za 1,2 teravat sata, a najveći uticaj je imala energetska efikasnost, odnosno fotonaponske elektrane na krovovima.

„Ima rješenja, imamo Sunca. Njemačka ima najveće sunčeve elektrane, a ima 50 odsto manje Sunca nego mi. Ako pravimo dobre srednjoročne i dugoročne analize ima rješenja. Vjerujem da se tranzicija sada dešava zbog struke, a ako politika da dodatnu energiju biće i brže“, rekao je Andonov.

Izvršna direktorka za razvoj Elektroprivrede Hrvatske zajednice Herceg Bosne (EPHZB) Sonja Sušac kazala je da će slijediti trend obnovljivih izvora energije, a trenutno su najaktuljenije so-

larne elektrane.

„Trenutno smo u poodmakloj fazi implementacije velikog investicijskog projekta, a to je fotonaponska elektrana 150 megavata. Uz solarnu elektranu, radimo veliki investicijski projekat, a radi se o još jednoj vjetroelektrani 132 megavata instalirane snage. Planiramo anulirati, odnosno minimizirati hidrološku zavisnost solarnom elektranom“, kazala je Sušac.

Dodalao je da su jedini u Bosni i Hercegovini koji posjeduju i nude oblik zelenih modela, a korisnici tih zelenih modela mogu jednom godišnje tražiti izvještaj da je svaki njihov račun, svaka preuzeta električna energija preuzeta isključivo iz obnovljivih izvora energije.

Generalni direktor Elektroprivrede Srbije (EPS) Dušan Živković rekao je da su stvoreni uslovi da udio obnovljivih izvora u protekloj godini bude 36,5 odsto i time pokazali „da je to definitivno put kojim idemo i da se on ne dovodi u pitanje“.

„Rezultat tog puta je solidan udio obnovljivih izvora u finalnoj proizvodnji. Sa druge strane, opterećeni neophodnim procesima dekarbonizacije preduzeli smo sve mјere kada je u pitanju zaštita životne sredine da taj potencijalni rizik, koji možemo imati, minimiziramo. Desila se energetska kriza koja je deformisala i energetski sektor i finansijski sektor i ostavila trajnu posljedicu na oba“, rekao je Živković.

Smatra da ima sredstava, ali su uslovi sve komplikovaniji pogotovo za energetske kompanije.

„Jedina mјera energetske sigurnosti je diversifikacija i tu Elektroprivreda Srbije vidi svoj prostor. Dodatno to radi i kroz otkup električne energije od ne-

zavisnih proizvođača“, pojasnio je Živković.

Generalni direktor Elektroprivrede Bosne i Hercegovine (EPBiH) Sanel Buljubašić kazao je da očekuje da će region biti složan i prema Energetskoj zajednici nastupati zajedno.

„Ne možemo očekivati da elektroprivrede same sprovode tranziciju. To moraju sprovoditi vlade preko elektroprivreda i u tom procesu nam moraju pomoći i Evropska unija i Energetska zajednica“, poručio je Buljubašić.

Generalni direktor Elektroprivrede Republike Srpske (MH ERS) Luka Petrović rekao je da je ogroman pritisak na zemlje u regionu da se mora izvršiti tranzicija.

„Bez adekvatne pomoći i subvencija, mi smo pod ogromnim pritiskom. Građevinski sektor je usmjerio svu snagu i novac iz Europe u infrastrukturu, a ne u energetiku. Nemamo način da se proizvede novi megavat sat bez zajedničkog djelovanja. A zajedničko djelovanje su izvođači koji moraju biti razvijeni da bi mogli graditi energetske objekte i lobiji koji će gurati izvođače iz energetike“, naveo je Petrović.

Prema njegovim riječima, privatni sektor je u prednosti - brže dolazi do novca, dozvola i sa većim kamatnim stopama mu se isplati raditi.

„Ali on nema obezu javnog snabdijevanja. On nema nikakvih obaveza nego tuđim novcem napravi sistem i proda javnom sektoru“, kazao je Petrović.

Smatra da donosioci odluka treba da postignu odluke da bude postignuta energetska nezavisnost i stabilnost.

Direktorica udruženja „Obnovljivi izvori energije Hrvatske OIE Hrvatska“ Maja Pokrovac kazala je da je energetika politička tranzicija.

„Prošli smo procese gdje smo morali definisati minimum zajedničkih interesova svih onih koji učestvuju u energetskoj tranziciji. Naše udruženje ima 12 radnih grupa i o svakoj temi detaljno promišljamo“, rekla je Pokrovac.

Kazala je da ne mogu očekivati pre-

vić.

Đukanović: „Veliki planovi su odlični, ali mi moramo da preživimo i moramo da radimo odmah. Mora da se mijenja zakonska regulativa, nedostaje stručni kada“

”

više od države kad je u pitanju energetska tranzicija, navodeći da su sami preuzeли inicijativu.

„Hrvatska je među prve tri evropske zemlje koja daje ogromna finansijska sredstva da bi popravila klimatske promjene koje dešavaju na poljoprivrednim kulturama“, rekla je Pokrovac.

Poručila je da ne treba čekati, navodeći da je jako važno da svi učesnici procesa budu fokusirani u aktivnostima na putu energetske tranzicije.

„Shvatili smo da moramo preuzeti ponekad i ulogu onih koji donose javne politike. Rezultat toga je bio da smo uspjeli od ove godine imamo Pravilnik o jednostavnim građevinama. Danas u Hrvatskoj do deset megavata ne trebate imati ni lokacijsku ni građevinsku dozvolu ni energetsko odobrenje“, navela je Pokrovac.

Kazala je da rad na energetskoj tranziciji mora biti svakodnevni i da tu moraju učestvovati svi.

Direktorica Udržbenja solarnih elektrana Slovenije (ZSFV) Nina Hojnik rekla je da je Slovenija imala posljednje dvije, tri godine rekordne u solarima.

„Sad smo na 1,3 gigavata sunca, a nemamo vjetra. Imamo probleme. Država je imala politike koje su super funkcionalne do određene tačke. Sad smo u periodu kad je solarni period u grču, jer nema interesa od strane ljudi za male elektrane“, navela je Hojnik.

Ukazala je da je EU dala Sloveniji puno novca za subvencije.

ARTUR LORKOWSKI

DIREKTOR SEKRETARIJATA ENERGETSKE ZAJEDNICE

EPCG bi trebalo da bude u srcu energetske tranzicije

Crna Gora mora finalizovati Nacionalni energetski i klimatski plan, uskladiti sa energetskim i klimatskim ciljevima Energetske zajednice, provesti Mapu dekarbonizacije i Integracionim paketom električne energije, spojiti tržiste sa EU i susjednim zemljama. U srcu tog procesa trebala bi biti Elektroprivreda Crne Gore, poruka je prvog čovjeka Energetske zajednice Artura Lorkowskog

Tatjana Knežević Perišić

Direktor Energetske zajednice Artur Lorkowski, boraveći nedavno u službenoj posjeti Crnoj Gori te učestvujući u radu trećeg Simpozijuma energetike, koji je, u organizaciji EPCG održan 31.maja i 1.juna u Budvi, uputio je niz poruka našoj javnosti, koje se tiču energetske tranzicije zemlje i poštovanju pravila EU i EZ, koje bi, laički, sveli na potrebu proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora. Stoga je i razgovor za list "Elektroprivreda", morao biti započet onim najaktuelnijim:

Šta Crna Gora mora konkretno da uradi po pitanju finalizacije prvog Nacionalnog energetskog i klimatskog plana, kojim bi se osiguralo uskladivanje sa energetskim i klimatskim ciljevima Energetske zajednice i istražile mogućnosti za

"Vi prolazite proces, koji su prošle sve članice EU. Dakle, ništa specifično i posebno, to je isti put, koji je svaki drugi član morao proći"

Poruke crnogorskim vlastima

Na nedavnim susretima sa crnogorskim zvaničnicima, direktor Energetske zajednice Artur Lorkowski je poručio da je "regionalna saradnja snažan alat i da region mora da se integriše i da se priključi energetskom tržištu Evropske unije prije 2026. godine, a način da se to postigne je putem energetskih paketa, koji su usvojeni u decembru 2022." Kazao je i to da svaka država regionala, pa i Crna Gora, mora pažljivo pristupiti harmonizaciji svojih zakona; prioriteti su usvajanje energetskih i klimatskih ciljeva za 2030.godinu i sprovođenje mjeru Mape dekarbonizacije. Lorkowski je ocijenio da je Crna Gora postigla napredak koji je za svaku pohvalu.

utvrđivanje cijena ugljenika?

Veoma je jednostavno. Od Crne Gore tražimo plan konkretnih akcija, kako bi postigla ciljeve smanjenja emisije CO₂, implementirala RES i postigla energetsku efikasnost do 2023. I to je odluka koju treba da donese Vlada Crne Gore, koja treba da usvoji plan mjera kako postići zadate ciljeve. Ovaj plan će biti ocjenjivati Sekretarijat Energetske zajednice, temeljen na pet ključnih krite-

rijuma, koje je postavila EU Energetska unija. Ključno je da Nacionalni energetski i klimatski plan bude primjenjiv u Crnoj Gori, isto kao što je i u svim zemljama regionala i EU. Vi prolazite proces, koji su prošle sve članice EU. Dakle, ništa specifično i posebno, to je isti put koji je svaki drugi član morao proći.

Koliko će završetak ekološke rekonstrukcije TE Pljevlja pomoći da "dobijemo na vremenu", u smislu produžavanja rada?

Dva su posebna pitanja vezana za TE Pljevlja; prvo je, naravno, smanjivanje emisija zagadenja, dakle nivoa CO₂, sumpora, nitrata, prašine...i u tom smislu, očekujemo da će ova sanacija i rekonstrukcija, dovesti do prihvatljivih nivoa emisija štetnih čestica, u skladu sa zahtjevima Energetske zajednice.

Druge je pitanje, koje ostaje i nakon ekološke rekonstrukcije; dakle, TE Pljevlja će i dalje koristiti isto "gorivo", ugalj ostaje osnovno pogonsko sredstvo rada, pa će tako ostati i emisija CO₂, ali sistem rada se neće promjeniti. Tako da će emisija CO₂ biti predmet daljeg razmišljanja.

Ukoliko Evropska unija zaista želi da Crna Gora i ostale države Zapadnog Balkana uspješno sprovedu energetsku tranziciju, jasno je da mora finansijski pomoći taj skupi proces. Je li spremna za to?

Dva su načina finansijske podrške

tranzicionim energetskim procesima u Crnoj Gori: prvi je direktna finansijska pomoć iz budžeta Evropske unije, u skladu sa planom države.

O tome smo razgovarali na Samitu o Planu rasta u Kotoru. Crna Gora će dobiti finansijsku pomoć za proces energetske tranzicije, a intenzitet te pomoći biće uporediv sa, recimo, kohezijskom pomoći koju dobija Poljska od Evropskog odbora Unije.

Sledeći izvor je tržiste ugljenika, što je razlog stalnih i upornih rasprava o cijenama ugljenika za emisije CO₂, koje vodi Energetska zajednica. Naš koncept je jasan: predlažemo uvođenje dodatne naknade na emisiju CO₂ za proizvođače električne energije, što uključuje i TE Pljevlja; ta sredstva bi se slivala u vaš državni budžet, koristila bi se za osnivanje Fonda, a trošila isključivo za finansiranje projekata dekarbonizacije.

Gdje vidite tu poziciju EPCG? Vi iz EZ i EU uporno tražite demokratizaciju procesa energetske tranzicije i "spuštanje" sa vrha vlasti na parlament,

Vrijeme je da zemlje zapadnog Balkana zaključuju PPA ugovore

Zakon o korišćenju električne energije iz obnovljivih izvora u finalnoj je fazi i uskoro će biti pred poslanicima. U Crnoj Gori će početkom sljedeće godine biti objavljene prve aukcije za tržišne premije. Preduslov razvoja PPA ugovora je zdrava ekonomija, saglasni učesnici trećeg panela "Tržišne premije i razvoj PPA ugovora u regionu" na ovogodišnjem NET-u

Državna sekretarka u Ministarstvu energetike i rудarstva Crne Gore Biljana Ivanović kazala je da to ministarstvo trenutno radi na pripremi četiri zakona iz oblasti elektroenergetike, koji će u potpunosti biti usaglašeni sa propisima Evropske unije, i tri od tih zakona će u transponovati treći i četvrti energetski paket u crnogorsko zakonodavstvo.

"Jedan od tih zakona jeste upravo Zakon o korišćenju električne energije iz obnovljivih izvora, koji je u finalnoj fazi i možemo ga uskoro očekivati u Skupštini. Kada govorimo o obnovljivim izvorima električne energije, o njihovom razvoju i unapređenju ambijenta u energetici, nezaobilazna tema je zelena tranzicija. Tako da je vrlo važno da imamo akt koji će regulisati na koji način ćemo sprovoditi politiku razvoja obnovljivih izvora električne energije",

kazala je Ivanović.

Plan je, kako je rekla, da se prve aukcije za tržišne premije, objave početkom sljedeće godine uz podršku Evropske banke za obnovu i razvoj.

"Te aukcije će se sprovesti ili u okviru trogodišnjeg plana, koji smo u obavezi da donesemo po Zakonu o obnovljivim izvorima ili van trogodišnjeg plana, ukoliko ne uspijemo da ga usvojimo do kraja ove godine", rekla je Ivanović.

Dodata je da Zakon ostavlja prostor za sklapanje strateških ugovora u slučaju da se sa aukcijama ne dostignu nacionalni ciljevi ili u slučaju da se pojave potrebe za dodatnom balansnom energijom.

"Zakonom je, takođe, predviđeno i da proizvođači direktno sklapaju ugovore sa krajnjim kupcima, gdje će im Ministarstvo pružiti svu podršku. Suštinski, kada je riječ o Zakonu o obnovljivim

izvorima, nacionalni interes je da postepeno izlazimo iz podsticajnih šema i da stvaramo ambijent gdje ćemo moći proizvođače obnovljivih izvora električne energije da integriramo u tržište, a druga stvar je dostizanje nacionalnih ciljeva", pojasnila je Ivanović.

Napomenula je da je zelena tranzicija drugotrajan i jako skup proces i zato se razmišlja na koji način će se, osim energetskog, riješiti i socijalni problem.

Predsjednik Akuo Energy Eric Scotto smatra da se za nekoliko godina neće više govoriti o obnovljivim izvorima energije, već samo o energiji i potrebo je, kako je rekao, da se poštuje realnost tržišta.

"Ideja je da se transformiše obnovljiva energija, a da bi se to uradilo potrebne su vjetroelektrane i solarne elektrane. Treba i skladištiti energiju, jer ćemo se bez toga svi u Evropi "zaglaviti". Moramo

biti u mogućnosti da implementiрамo javne ili korporativne PPA ugovore na Balkanu", kazao je Scotto.

Smatra da Crna Gora ima divnu budućnost.

"Imate vjetar, Sunce, vodu, prostor. U Crnoj Gori nadamo se, da ćemo moći da izvozimo dosta energije, a korporativni PPA ugovori će to osigurati. Postoji dobra budućnost za sve nas, ali ohрабrio bih vas da idete više i dalje vezano za autorizovane javne i private PPA ugovore da bi mogli te projekte da finansirati. Tada ćemo vidjeti budućnost za zemlje. Eskperimentišemo sa PPA ugovorima već nekoliko godina i sad je vrijeme da zapadni Balkan krene u tom pravcu", smatra Scotto.

Izvršni rukovodilac Direkcije za upravljanje energijom EPCG Darko Krivokapić kazao je da je crnogorska Elektroprivreda otvorena za PPA ugovore, da je sve stvar pregovora i da je prihvatljivo sve što je na tržišnim osnovama.

"Malo smo oprezni, ali jesmo otvorenii. Da li ćemo direktno ući u priču sa samim proizvođačima ili će biti sistem podsticaja, pa će ta energija na kraju završiti na našoj berzi?! Nama jeste u interesu da tržište u Crnoj Gori bude likvidnije, da cjenovni indeks bude što bolji i poruka je samim investitorima da imaju gdje i šta da grade. Povećavamo portfolio, osiguravamo i veću bezbjednost snabdijevanja za naše potrošače. S druge strane, ako su ti novi proizvodni pogoni u našem portfoliju, ako ih mi balansiramo, imaćemo veću kontrolu nad ukupnim balansnim sistemom", rekao je Krivokapić.

Šef Sektora za tržište električne energije CWP Europe Marko Janković saopštio je da samo tri zemlje u regionu jugoistočne Evrope, a to su Rumunija, Bugarska i Srbija, imaju u projektima trenutno 150 gigavata zahtjeva za priključenje na prenosnu mrežu.

"Dodajte sada još 50-ak gigavata u Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Bosni i Hercegovini i tu dolazimo do nevjerojatne cifre, a to je nekoliko puta više nego što trenutno imamo instalisanu snagu. Crna Gora, kada su solarne elektrane u pitanju, ima preko jednog gigavata potencijalnih učesnika na aukcijama i sve su veliki projekti. U takvom okruženju malo je nezgodno odrediti kvotu", smatra Janković.

Prema njegovim riječima, u Crnoj Gori postoji između 300-400 megavata potencijala iz vjetra i oko 600-700 megavata potencijala iz Sunca.

"Naša pretpostavka je da bi to mogle da budu cifre gdje bi država mogla da stane iza njih i kaže sa punim pravom

“

Scotto: "Ideja je da se transformiše obnovljiva energija, a da bi se to uradilo potrebne su vjetroelektrane i solarne elektrane. Treba i skladištiti energiju, jer ćemo se bez toga svi u Evropi "zaglaviti". Moramo biti u mogućnosti da implementiramo javne ili korporativne PPA ugovore na Balkanu"

teške perspektive PPA-evi jako važni, jer smanjuju pritisak na javne finansije.

"Korporativni PPA-evi su tržišna stvar i oni omogućavaju razvoj novih obnovljivih izvora energije bez jednog centa iz državnog proračuna i to je jako dobra stvar. Naglasio bih nekoliko preduslova koji su nužni da bi PPA tržište funkcionalo i da bi volumeni bili veći. Moramo imati zdravu ekonomiju, moramo imati projekte, mora biti ponude i potražnje, cijene moraju biti zdrave."

Kada govorimo o obnovljivim izvorima energije, dobro funkcionisanje tržišta zelenih sertifikata, odnosno garancija porijekla je neophodna", smatra Šilović.

Senior portfolio menadžer u Energy Financing Team (EFT) Mladen Apostolović tvrdi da Ugovor o razlikama na kraju završava fiksnom cijenom.

"Napomenuo bih da preduzeća, koja su na ovom tržištu dvadesetak godina, posljednje dvije-tri godine su se intenzivno okrenula ugovorima koji će da zadovolje obje strane. Projekata ima. Slabo smo spominjali Albaniju, ali mislim da će u Albaniji najviše megavata iz solara da uđe na mrežu ove godine. Računamo na projekte do 50 megavata, a svi preko su malo zahtjevniji i oni u startu idu sa idejom da uđu na aukcije i dobiju premiju ili zagarantovanu cijenu od države", pojasnio je Apostolović.

Šta je PPA ugovor?

PPA ugovor je kupoprodajni ugovor kojim se kupci i prodavci udržuju i dogovaraju da će kupiti, odnosno prodati onu količinu energije koja se proizvodi ili će se proizvesti iz obnovljivih izvora (OIE). PPA uređuje uslove i trajanje prodaje. Pokrenule su ga, prije 10-ak godina, korporacije koje žele „ozeleniti“ svoju proizvodnju nabavkom zelene energije direktno iz postrojenja za proizvodnju obnovljive energije. U suštini, radi se o bilateralnom ugovoru koji može da služi i kao garancija bankama za kredit.

Integracija tržišta najjeftiniji i najefikasniji put do energetske tranzicije

Crna Gora i Italija su potpuno posvećene integraciji tržišta do 2026. godine, koja predstavlja najjeftiniji i najefikasniji način da se dođe do energetske tranzicije i privuku investicije, ali i preduslov za izuzeće od Mehanizma za prekogranično prilagođavanje ugljenika (CBAM), poruka je sa četvrtog panela "Integracija tržišta električne energije i uspostavljanje (CBAM) mehanizma"

Predstavnica Energetske zajednice Jasmina Trhulj kazala je da su sve studije pokazale isto – da je integracija tržišta najjeftiniji i najefikasniji način da se dođe do energetske tranzicije i privuku investicije, kao i za sigurnost, fleksibilnost i balansiranje sistema.

„Stvari koje se tiču integracije tržišta strogo su definisane. Prošle sedmice je bio forum na kojem je zaključeno da će se integracija tržišta desiti kada se u potpunosti transponuje i implementira paket za električnu energiju“, navela je Trhulj.

Istakla je da Sekretarijat Evropske zajednice trenutno pomaže državama na njihovom putu transpozicije paketa koji

nije lak, „jer u našim zemljama kompletan legislativa mora da se prenese u nacionalno zakonodavstvo“.

„Trenutno imamo devet akata koje zemlje treba da prenesu. Posao je veoma kompleksan. Svaka država ima pomoć od raznih finansijskih institucija i konsultante koji u tome pomažu. Sekretarijat je pomogao Crnu Goru. Trenutno je urađen draft zakona, a sve ostale druge zemlje pomažemo kroz pregled dokumenata i davanje savjeta“, navela je Trhulj.

Predstavnik ARERA Salvatore Lanza

kazao je da je kreirana grupa za implementaciju u koju su uključene Crna Gora i Italija.

„Jedan zadatak koji je dodijeljen

ovim stranama je da detaljno elabiraju mapu puta koja bi bila spremna do 2026. Takođe, drugi aspekt koji bi se mogao istraživati odnosi se na lokalnu saradnju berzi i operatora prenosa, što bi bila platforma koja je primjenjena prilikom integracije tržišta u Italiji i Austriji i da bude proširena na druge države“, naveo je Lanza.

Smatra da su Crna Gora i Italija potpuno posvećene integraciji tržišta do 2026. godine.

„Već smo implementirali relevantne regulative. Transponovanje je jako kritičan aspekt, bez kojeg ne možemo ići naprijed. Ali, u međuvremenu, pokušavamo da uradimo sve što je moguće uraditi prije tranzicije“, rekao je Lanza.

Kazao je da je ARERA kao regulatorno tijelo spremna da podrži Crnu Goru kako bi se zahtjev za integraciju ubrzao.

„Glavni benefit je taj da je platforma već spremna. Ne vidimo nikakav razlog zašto crnogorska strana ne bi bila dio ovoga“, naveo je Lanza.

Tehnički direktor Crnogorske berze električne energije BELEN Dejan Drašković kazao je da je plan da se ide ka integraciji tržišta i prihvataju svi normativi koji se odnose na jedinstveno tržište Europe.

„Dobro je što su nam od samog starta dostupna evropska iskustva po tom pitanju. Smatram da smo dosta naivno ušli kad smo pokrenuli cijelu ovu priču, jer nismo prepoznivali kolika je kompleksnost cijele operacije. Sada kada već to prepoznajemo koliko je to kompleksna materija“, rekao je Drašković.

Smatra da će izazov biti kako uključiti balkanske države u taj algoritam.

„Uči u takvo nešto zahtjeva dodatne provjere i testove. Dosta smo razmišljali u kojem pravcu bi trebalo da idemo zbog samih preporuka koje smo dobili od Evropske komisije. Vidjeli smo da je pravi put da krenemo put Italije, jer je to direktna integracija tržišta sa evropskom državom i na taj način bi se ispunile obaveze koje nam proizilaze iz pregovaračkog poglavlja 15“, naveo je Drašković.

Ukazao je da je suština da se region otvoriti na Evropi i da se obezbijedi sigurnost napajanja kroz integraciju tržišta regiona na više evropskih granica.

Drašković je kazao da očekuju da će otvaranje Crne Gore ka integraciji tržišta i ulazak u „robunije tržište“ moći da pomogne garantovanju da će ta energija naći svoj plasman na tržištu, kao i da će moći da otključa druge promjene koje će morati da se dese u energetskom sektoru, kao što je stvaranje energetskih zadruga.

Izvršni direktor Crnogorskog elektroprenosnog sistema (CGES) Ivan Asanović kazao je da ta kompanija ima ključnu ulogu u procesu integracije tržišta, navodeći da je normativni, tehnički i operativni nosilac posla.

„Potrudićemo se do kraja ove godine da imamo obaveze završene. Vrijedno radimo i potrudili smo se da angažujemo sve naše resurse, kako tehničke, tako prevodilačke da se prevedu dokumenta kako bismo se uputili u materiju, koja je izuzetno kompleksna. Vrlo blizu toga smo da imamo nove zakonske regulative koje regulišu balansiranje, oporavak sistema kad se desi havarija i druge stvari“, rekao je Asanović.

Istakao je da je strategija CGES-a da što prije dođe do koordinisanog proračuna kapaciteta.

„Nama je ovo od suštinske važnosti. Veliko je pitanje koliko će mreža, toliko opterećena, moći da izdrži bez ozbiljnijih problema, koji će da se osjeća po krajnjeg korisnika i sve korisnike u sistemu“, rekao je Asanović.

Pojasnio je da kad se urede koordinirani proračuni kapaciteta, koliko god mislili da je mreža na Balkanu relaksirana, to nije tako.

„To će da pokaže koliko je nama zbog upliva obnovljivih izvora, koliko nam je značajna infrastruktura i njen razvoj. Bez infrastrukture nema integracije, nikakvih spajanja ni napretka ako želimo da imamo zelenu tranziciju istovremeno sa svim ovim procesima i velikim upливom obnovljivih izvora energije. Zbog toga je CGES jako fokusiran na razvoj infrastrukture“, poručio je Asanović.

Regionalni menadžer GEN-I Srđan Resavac kazao je da sa integracijom tržišta nedostaju fizički produkti prekograničnih kapaciteta, navodeći da se

uveđe finansijski produkti.

„Spojenim tržištima i finansijskim produktima nemate potrebu da se registrujete u svim tim državama. To je jako velika prednost tog tržišta. Time se omogućava da lokalnim kompanijama ne treba da se registruju i dobijaju istu cijenu koju bi dobile da idu same na tim berzama“, naveo je Resavac.

Ukazao je da je benefit integriranog tržišta algoritmatsko trgovanje, pojašnjavajući da se strategija trgovanja implementira u softver koji daje signale i cijene kako da se trguje.

Trhulj: „Sekretarijat Evropske zajednice trenutno pomaže državama na njihovom putu transpozicije paketa koji nije lak, jer u našim zemljama kompletan legislativa mora da se prenese u nacionalno zakonodavstvo. Trenutno imamo devet akata koje zemlje treba da prenesu. Posao je veoma kompleksan.“

duslov za izuzeće od CBAM-a.

„Mislim da 2030. godine treba da budemo izuzeti. Nadam se da će rokovi biti pomjereni u funkciji kvaliteta“, kazao je Mrvaljević.

Energetski ekspert sa Ekonomskog instituta Beograd Ljubo Maćić rekao je da su CBAM, integracija tržišta i cijene emisije ugljenika jedan projekat koji ima tri komponente.

„Dva su ključna izazova pred nama. Da nađemo najmanje loše rješenje, a drugo je vrijeme za realizaciju koje smo mnogo promašili. Godinu smo izgubili, ništa nismo uradili po pitanju primjene ETS-a sem što smo zaključili da ono što je dobijeno da nije bilo dobro“, naveo je Maćić.

Energetska tranzicija povećala interesovanje za energetiku

Energetska tranzicija je povećala interesovanje medija za energetiku, a veliki izazovi predstoje sa izgradnjom novih energetskih objekata, koji nailaze na otpor lokalne zajednice i civilnog društva, zbog čega je važno proaktivno djelovati i učiniti da ekologija i energetika ne budu suprotstavljene strane, ocjena posljednjeg, petog panela „Izazovi komunikacija u energetici“

Rukovodilac Sektora za korporativne komunikacije EPCG Tomaš Damjanović istakao je da je energetska tranzicija i promjena globalnog i društveno-političkog konteksta u našoj zemlji učinila da posljednjih godina-dvije poraste interesovanje medija za teme koje se odnose ne samo na crnogorsku kompaniju, nego i na ono što se djelimično ili u potpunosti odnosi na energetiku.

„Da biste ponudili adekvatne odgovore morate da kontinuirano komunicirate interno, jer svaka eksterna komunikacija polazi od kvaliteta koji imate interno na nivou kompanije, na nivou sektora. Ako taj dio nije na zadovoljavajućem nivou, nećete biti u prilici da zadovoljite moment koji se odnosi na transparentnost, poštovanje rokova, na adekvatan način obaveštavanja

javnosti o onome što se dešava kod vas. Kada komuniciramo sa svim javnostima moramo da znamo odgovor na pitanje koji su rokovi ne samo u smislu naših priprema, nego i koji su rokovi za izvođenje faza, šta mogu da budu začkoljice, smetnje, šta ako se desi neki problem“, rekao je Damjanović.

Primjetio je da su im konkurenti svi koji se bore za pažnju potencijalnog kupca.

„Onaj koji proizvodi vodu, namještaj, cipele, šta god, nije nam konkurenca u dijelu koji se odnosi na plasman samog proizvoda, odnosno električne energije.

Različiti su biznisi, ali u smislu komunikacije itekako nam jeste konkurenca, jer se pažnja prosječnog konzumenta smanjila na nekim sedam-osam sekundi. Vi sa svima ulazite u vrstu trke da biste se izborili za poziciju prioriteta, da

biste se izborili da ono što im vi nudite kao proizvod, informaciju ima prioritet ili da skoči na toj ljestvici u odnosu na ostale segmente. I to je najveći izazov sa kojim se suočavamo u ovom periodu“, kazao je Damjanović.

Smatra da su u obavezi da prate sve segmente koji se tiču energetike, iako nisu u neposrednoj vezi sa državnom elektroenergetskom kompanijom.

„Polazimo od pretpostavke da sve ono što posredno može da poboljša ili ugrozi našu reputaciju je važno za nas“, nedvosmislen je Damjanović.

Novinar ND Vijesti Goran Kapor rekao je da imaju dobru saradnju sa Elektroprivredom Crne Gore i njenim PR timom.

„Brzo dobijamo odgovore ili nam kažu kada ih možemo dobiti“, istakao je Kapor.

Ukazao je da većina redakcija, zbog finansijskih nemogućnosti, nije u mogućnosti da ima novinare koji su specijalizovani samo za jednu temu.

„Mnogi mediji su proteklih godina bili u velikim finansijskim problemima, otputan je značajan broj novinara. Naša ekonomski redakcija je sa šest-sedam novinara spala na tri. I onda imate problem da morate da pratite razne oblasti- energetiku, turizam, prostorno planiranje, saobraćaj. Nemate mnogo vremena da se specijalizujete za neku oblast. Primjećujem da kod mnogih, naročito mlađih kolega postoji problem kada treba pratiti specifičnu oblast kao što je energetika“, ispričao je Kapor.

Rekao je da je oblast energetike u Crnoj Gori bila izložena raznim dezinformacijama ili poluinformacijama, zbog uticaja politike, naročito poslednjih godina.

„Slijede nam izazovi. Naša termoelektrana će, vjerovatno, za 10-ak godina morati prestati sa radom, a ona snabdijeva oko 50 odsto potreba za električnom energijom. Morate da ubijedite javnost da su potrebne nove hidroelektrane, jer ne možete da zamijenite solarnim elektranama termoelektranu“, kazao je Kapor.

Savjetnica za medije u Ministarstvu energetike i ratarstva Jelena Raspopović objasnila je da energetska tranzicija neće biti vezana samo za energetiku te da kompletna zelena tranzicija podrazumijeva da će kompletno društvo morati da se uključi.

„Moramo da shvatimo da smo svi u tome, od lokalnih zajednica, ekoloških aktivista, civilnog društva. Izazovi će biti kada počnemo da gradimo ozbiljne nove energetske objekte. Onog momenta kada počnemo izgradnju energetskog objekta, a svi znamo da to traje pet do sedam, pa i više godina, e to je jedan pravi izazov“, kazala je Raspopović.

Prema njenim riječima, energetski objekti nailaze na otpor lokalne zajednice, civilnog društva, zbog zaštite životne sredine, zdravlja ljudi.

„Moramo da shvatimo da energija i ekologija moraju da se nađu na sredini. Struja je neophodna za sve. Često čujemo da su ekologija i energetika suprotstavljene strane, a ne bi trebalo da budu. Smatram da treba proaktivno da djelujemo. Lokalne zajednice moraju da shvate da su potrebni novi energetski objekti, da napuštanje fosilnih goriva podrazumijeva energetski miks, jer ne možemo da zavisimo jednog dana od vjetra, drugog od hidropotencijala“, smatra Raspopović.

Istakla je da u Ministarstvu energetike i ratarstva postoji velika transparen-

Raspopović: „Često čujemo da su ekologija i energetika suprotstavljene strane, a ne bi trebalo da budu. Smatram da treba proaktivno da djelujemo. Lokalne zajednice moraju da shvate da su potrebni novi energetski objekti, da napuštanje fosilnih goriva podrazumijeva energetski miks, jer ne možemo da zavisimo jednog dana od vjetra, drugog od hidropotencijala“

tnost i otvorenost.

„Vrlo smo brzi u davanju odgovora, ne izbjegavamo ni zgodna, ni nezgodna pitanja. Trudimo se da budemo proaktivni. Ministar je vrlo često u medijima, iako mu to sigurno oduzima dosta energije i vremena. Ali naši mediji vole rukovodioce. Njima je uvijek važnije da im nešto saopšti ministar, nego neko nižeg nivoa i tu se ponekad mora naći balans“, primjetila je Raspopović.

Direktorica Sektora za odnose s javnošću u Elektroprivredi Srbije Tanja Krstonijević smatra da građani u izobilju informacija nemaju vremena da razmišljaju ni o opipljivim stvarima, a kamoli o energetici.

„Energetika je komplikovana oblast, imamo užasno težak rječnik. Mnoge stvari uprkos naporima ne možete pre-

vesti na naš jezik i doprijeti do građana. Kad nastupi neka kriza poput energetske kojoj smo svjedočili prije dvije godine, tada građani otvore oči i to je momenat kada mi iz odnosa s javnošću koristimo pažnju medija da građanima pošaljemo poruke koje su nam bitne“, rekla je Krstonijević.

Ocijenila je da su na dobrom putu da edukujući novinare, a preko njih i javnost, „građanima učine uslugu.“

Krstonijević smatra da je edukacija novinara put do javnosti, navodeći da su oni ključni saveznici na tom putu. PR Crnogorske berze energetike BELEN Dragana Radulović kazala je da je svima u energetskom sektoru zajedničko što je energetika tema koja nije pitka građanima, koja obiluje mnoštvom stučnih termina i skraćenicama.

„Mi smo se susreli sa tim što građani ne znaju šta je berza i koji su njeni benefiti. To su bili počeci i izazovi koje smo prevazišli“, navela je Radulović.

Pojasnila je da su BELEN-u ključna ciljna grupa klijenti – trgovci, proizvođači električne energije.

„Iako je energetika oblast koju nije lako komunicirati, trudimo se da koristimo benefite društvenih mreža i digitalnog marketinga u najvećoj mogućoj mjeri kako bismo komunicirali sa našim klijentima“, rekla je Radulović.

Izvršna direktorka Key 7 Katja Fašink kazala je da su izazovi komunikacija u energetici kompleksni, ali da bi tješnje moglo biti edukacija djece i starijih osoba.

„Moraćemo znati iskomunicirati sve situacije koje donose nove tehnologije, kao što je vještačka inteligencija, a kojih će u predstojećem periodu biti sve više“, zaključila je Fašink.

IVAN MRVALJEVIĆ

IZVRŠNI RUKOVODILAC DIREKCIJE ZA RAZVOJ I INVESTICIJE EPCG

NAJBOLJI SIMPOZIJUM DO SADA

„Zajedničkim radom i kontaktima uspjeli smo da u Budvu dovedemo zaista reprezentativna imena energetskog sektora i zahvalni smo što su se naši gosti odazvali pozivu“

Mitar Vučković

Upravo završena, treća po redu, energetska konferencija u organizaciji naše kompanije i Saveza energetičara ispunila je sva očekivanja, a prisustvo više od 250 eminentnih stručnjaka iz oblasti energetike najbolje

zajednice Artura Lorkowskog, ambasadorke EU i Francuske u Crnoj Gori, Oanu Cristinu Popu i An Marin Maske, kao i predstavnike ambasada SAD-a, Njemačke, Srbije i Albanije. Za ovo izdanje našeg korporativnog lista podijelili smo utiske sa Ivanom Mrvaljevićem, izvršnim rukovodiocem Direkcije za razvoj i investicije EPCG, jednim od najodgovornijih za koncepciju, organizaciju i realizaciju EPCG NET Budva 2024.

Kako se osjećate sada nakon završene Konferencije i da li su ispunjena Vaša očekivanja?

Naš simpozijum, treću godinu za redom, ima za cilj promociju novih energetskih trendova, kao i jačanje i uspostavljanje saradnje svih aktera u regionu. Ove godine u prisustvu eminentnih stručnjaka kako iz regionala tako i Evrope u okviru tematskih panel diskusija i stručnih prezentacija razgovarali smo i razmjenjivali iskustva vezano za aktuelne teme iz oblasti energetike, koje su, između ostalog, obuhvatile značaj i ulogu Evropske unije u kreiranju investicionog ambijenta u regionu, ključne faktore potrebne za ubrzanje procesa energetske tranzicije i uspešne implementacije projekata iz oblasti obnovljivih izvora energije, regionalna iskustva u pogledu primjene sistema tržišnih premija i razvoja PPA ugovora, kao i integraciju tržišta i uvođenje CBAM tj. mehanizma za prekogranično prilagođavanje ugljenika. Ugostili smo u okviru posebnih prezentacija drage kolege sa Elektrotehničkog fakulteta Podgorica, Savez energetičara i naš gost iz Mađarske g. Jozef Super su nam prenijeli šta je to najaktuellerije po pitanju razvoja tehnologija amonijaka i vodonika u procesu dekarbonizacije kako privrede tako i energetskom sektoru. Posebno nam je draga što su naši partneri iz Elektroprivrede Francuske prezentovali razvoj SMR tehnologije. Koliko je simpozijum dobio na značaju u protekle tri godine govori i činjenica da je samom otvaranju i centralnom panelu prisustvovao i g. Saša Mujović, ministar rудarstva i energetike. U konačnom, na vaše pitanje bih odgovorio i podijelio sa vama utiske naših gostiju i učesnika da je ovo najbolji simpozijum do sada. To i mene i sve one ljudе koji su radili na organizaciji događaja čini jako ponosnim

Vjerujem da je bilo teško na jednom mjestu okupiti najeminentnija imena energetskog sektora regionala, pa i mnogo šire?

Upravo u ovom periodu se održava veliki broj konferenciјa posvećenih

energetici. Mi smo tradicionalno ugođali naše drage kolege iz elektroprivreda Sjeverne Makedonije, Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske zajednice Herceg Bosne, Republike Srpske, Albanije, Francuske, predstavnike udruženja obnovljivih izvora energije Hrvatske, Slovenije, Srbije, operatora distributivnog i prenosnog sistema, regulatora, trgovaca, proizvođače i isporučioce opreme, izvođače i mnoge druge. Imali smo ministarski panel sa učećećem ministarom i pomoćnikom ministara, direktora sektora energetika, predstavnika energetske zajednice g. Lorkowskog kao i ambasadorke EU i Francuske u Crnoj Gori, g-dju Popu i g-dju Maske kao i predstavnike ambasada SAD-a, Njemačke, Srbije i Albanije. Elektroprivreda Crne Gore je definitivno poznata po tome da je naša kompanijska politika saradnja i održavanje odnosa sa svim kako elektroprivredama tako i drugim akterima u energetskom sektoru.

- ru u regionu. Prošle godine sam imao
- čast da dobijem poziv od strane Energetske zajednice i budem panelista na
- Atinskom forumu i Just transition Forumu koji je organizovan u Skoplju. Izvršni direktor je nedavno predvodio našu delegaciju na ESG Adria Samitu u Tivtu, dok je g. Đukanović predvodio našu delegaciju na Beogradskom energetskom forumu.

Koliko, po Vašem mišljenju, ovakvi stručni skupovi utiču na politiku razvoja energetskih subjekata?

Upravo ovakvi skupovi predstavljaju priliku da razmijenimo iskustva uspostavimo kontakte, čujemo više pozitivnim trendovima i uspiešno real-

zovanim projektima u regionu kao i da sagledamo u čemu smo slični, gdje su nam izazovi zajednički, u čemu sarađujemo, u čemu tek treba da sarađujemo i, u konačnom, šta je to što sve nas potencijalno očekuje u procesu pravedne tranzicije tako da, definitivno, ovakvi skupovi itekako utiču na politiku razvoja energetskih subjekata. Na konkretnom primjeru Hrvatske čuli smo da je uslijed puno izazova i prepreka koje su imali u pogledu promocije izgradnje solarnih elektrana zakonskim rješenjem određeno da je za izgradnju SE snage do 10MW potrebno izraditi i revidovati glavni projekat. Slovenija je do sada na 56000 objekata ugradila solarne panele na krovovima sa još 30000 korisnika na čekanju dok npr. još nijesu pronašli adekvatan način i ekološke izazove i ostvarili značajniji uspjeh u izgradnji vjetroelektrana kojih u Hrvatskoj ima iako puno.

Stručne prezentacije

Tokom drugog dana Simpozijuma održane su i prezentacije „Tranzicija ka OIE putem edukacije i obuke – aktivnosti Elektrotehničkog fakulteta u okviru transit projekta“, „Interakcija nauke i prakse – eksperimentalno ispitivanje, modelovanje i simulacija dinamike pobudnih sistema sinhronih generatora“, kao i „Uloga tehnologija vodonika i amonijaka u dekarbonizovanoj energetici“.

Teme prezentacija detaljno ćemo obraditi u okviru redovnih izdaja našeg korporativnog lista, a ovom prilikom donosimo kratku foto priču iz objektiva kolege Zorana Đurića.

